

ACC. NR. 5416

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Harald Nilsson
Härad: Västbo. Adress: Kung Oscarsväg 7, Lund
Socken: Gryteryd Berättat av Henning Svensson
Uppteckningsår: 1936 Född år 1887 i Skivebo

Uppteckningen rör

Bränna svedja.

sid.1-2.

Ok.

" 3-4.

Skriv endast på denna sida!

7 sid.

5416

Bränna svedja.

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

1.

Jag var 6 år sista gången de brände s k e a här. Det var inte vart år de brände men så fort de sålt skog och avverkat, klippte de till och bränna. De brände aldrig tihret då, men för i tiden brändes urskogen för att få föda till kreaturen.

De brände alltid på våren. Sedan de hade bränt skulle de r ö j a s k e a n. Då skulle de samla ihop alla grenar och träns, som inte hade bränt upp. Det reste de upp i högar, som de kallar s t u k a r kan veta. En del användes till gärsle kring skean. Det som inte hade bränt upp kallades s m e t. Det var särskilt regniga vårar, som de inte brände bra upp. Det behövdes hundratals dagsverken, till att röja och ställa i ordning en skea. Sedan sattes potatis på våren och på hösten såddes finkornig råg (kumminråg). I rågen såddes ett gräsfrö som hette l u t t å. Där kunde sedan bli så kolossalt bete, så det blev manshögt. De brukade föda oxar på betet och de kunde ha 30 till 40 stycken på en stor skea, på några tunnland. Folk från

5416

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

2.

andra håll brukade leja bete för oxar här och för det fick de
betala b e t e s l e g a. Det var stora oxar på 13, 14, 15
kvarter, som de hade. Rågen och gräsfröt myllades ner med
k r a t t o r av trä med långt skaft och med 5 pinnar på var
sida och en där framme. Det var s k r ä n g s e l g ä r s -
g å r a r som de byggde kring skean och det gick fort och lägga,
och det var brått om vardagarna.

5416
Ok.

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
3.

För tillverkning av ok användes ofta rönträäd. Det blev så glatt och fint när det blev slitet.

Man skulle ha "rönneok" o ikekrok", säger ett ordstäv. Det ansågs skydda mot troll och annat otyg som då inte hade någon makt.

Där var en trollkåring här i trakten som en gång kom till ett ställe i byn och ville ha någonting och om hon inte fick det, skulle hon göra så att ingen i hela byn kunde köra med sina stutar. Men så var där en, som hon inte kunde rå på för han hade "rönneok o ikekrok".

5416

Ok.

Skårorna, s k u r n a, på oken voro vanligen fem. Det
ansågs vara för litet med tre åtminstone när man körde med stut
och oxe.

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
4.

ACC. N:R. 5416

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: Småland Upptecknat av: Harald Nilsson
Härad: Västbo Adress: Kung Oscarsväg 7, Lund
Socken: Gryteryds Berättat av: Edvin Johansson
Uppteckningsår: 1936 Född år 1866 i Holtslida, Gryteryd

Uppteckningen rör

Bränna svedja.

sid. 5-6.

Hälftenbruk vid svedjning.

" 7.

5416

Bränna svedja.

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

1.

Svedjebränningen som Johansson berättar om ägde rum i Eltshestra där Johansson tjänade som dräng.

Det är nu omkring 40 år sedan de slutade att bränna svedja. Det var de som hade stora hemman med stora utmarker, som brände och det var inte varje år utan där var några år mellan. Skogen hade inget värde på den tiden och därför kunde de lika gärna svedja så fick de både råg och vete. Vid bränningen var bonden och hans folk med och hjälpte till. Det behövdes mycket folk. För svedjningen valdes ett område på utmarken som man ansåg passade. Där skulle helst vara granskog för där var jorden bättre. Där tallen växer är gärna grusigt och sämre jordmån. Fällan var på ett par tunnland och ibland mindre. Skogen höggs på sommaren och fick sedan ligga ett år och torka. Runt fällan röjdes upp en brandgata.

Fäljande år på våren antändes fällan en dag när det var lugnt väder. Tändningen skedde med furustickor med "tjär i".

Det brann sedan fort ned ofta på en natt. Folket som var med och passade elden hade sprutor och spänner med sig för att kunna hindra att elden spred sig. Efter bränningen röjdes svedjan och de större stammarna, som ej brunnit upp användes till stängsel runt svedjan. Det övriga drogs samman i högar. Stängslet kring svedjan utgjordes av en s.k. s k r ä n g s e l l - g ä r d s g å r d (se Gårdsgårdstyper) med slanorna, de obrända stammarna av en längd på 10 till 12 meter.

Så snart röjningen var gjord sattes potatis. På hösten såddes råg vasaråg, som var mycket finkornig. Halmen efter vasaråg "var det ligaste te å täcka tak med". Den var mycket finpig och ett sådant tak "sto se väl en 40 till 50 år".

Rågen myllades ner med krattor, som bestodo av störrar med en 6 till 7 inborrade pinnar i ena ändan. Om det var god mylla där man bränt anskaffades gräsfrö som sedan såddes ut i rågen. Om gräset sedan blev riktigt bra brukade de ibland slå det. Annars släppte de dit korna direkt. Sedan man så betat ett par år började skogen komma igen och den blev tjock och tät ganska fort.

5416

Hälftenbruk vid svedjning.

7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

3.

Om jordägaren hade torpare bedrevs svedjningen som ett slags hälftenbruk, och avkastningen delades "hälften mot hälften", mellan bonden och torparen. Torparen skulle då fälla skogen, och göra i ordning svedjan och röja den efter bränningen. Vid bränningen var bonden och hans folk med och hjälpte till. Det behövdes mycket folk dessutom. Bonden och torparen bidrog med hälften av utsädet, potatisen och rågen.